

Sygn. akt IV CSK 430/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 sierpnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

Protokolant Hanna Kamińska

w sprawie z powództwa E. P.
przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Rejonowego w L.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 28 sierpnia 2019 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Okręgowego w S.
z dnia 16 marca 2018 r., sygn. akt IV Ca (...),

**uchyła zaskarżony wyrok i poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego w L. z dnia 22 września 2017 r., sygn. akt I C (...),
znosi postępowanie przed Sądem Rejonowym poczynwszy od dnia 5 września 2016 r. oraz przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w S., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód E. P. w pozwie wniesionym do Sądu Okręgowego w S. domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w L. kwoty 30 000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych, kwoty 20 000 zł tytułem zadośćuczynienia za spowodowanie cierpień fizycznych i psychicznych oraz kwoty 10 000 zł „nawiązki” na cel społeczny. Ponadto żądał usunięcia nieprawdziwych danych zawartych w uzasadnieniu postanowienia Sądu Rejonowego w L. wydanego w sprawie o sygn. akt: III Nsm (...) i zobowiązania pozwanego do złożenia przyrzeczenia o treści „zobowiązujemy się na przyszłość w stosunku do E. P. do przestrzegania jego praw i nienaruszania jego dóbr osobistych”.

Postanowieniem z dnia 9 sierpnia 2016 r. Sąd Okręgowy w S. uznał się za niewłaściwy miejscowo i rzeczowo do prowadzenia sprawy i przekazał sprawę do Sądu Rejonowego w L.. Sąd Okręgowy odwołał się do art. 16 w związku z art. 17 pkt 4 i art. 200 § 1 k.p.c. podnosząc, że wartość roszczenia dochodzonego przez powoda nie przekracza kwoty 75 000 zł, a zatem sprawa powinna być rozpoznawana przez sąd rejonowy. Postanowienie to nie zostało zaskarżone przez strony.

Sąd pierwszej instancji - Sąd Rejonowy w L., oceniając stan faktyczny sprawy przyjął, że powództwo było nieuzasadnione. Zdaniem Sądu, zamieszczenie w uzasadnieniu orzeczenia sądu stwierdzeń dotyczących terapii powoda w zakresie zdrowia psychicznego ze względu na uzależnienie od alkoholu nie stanowiło naruszenia jego dobra osobistego, lecz było jednym z elementów prawidłowo ustalonego stanu faktycznego - stwierdzonego na podstawie jednoznacznych i autentycznych dokumentów. Z akt sprawy wynikało, że powód na przełomie lat 2002 - 2015 był kilkakrotnie leczony w szpitalu dla nerwowo i psychiatrycznie chorych w S. i na oddziale psychiatrycznym Samodzielnego Specjalistycznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w L.. Stwierdzenie, że ktoś jest uzależniony od alkoholu, nie stanowi pochwały i ma raczej wydźwięk pejoratywny, nie można jednak mówić o zniesławieniu czy znieważeniu, jeżeli wypowiedź sądu odnosi się wprost do faktów ustalonych na podstawie wiarygodnej dokumentacji. Opis tych faktów był powściągliwy, sporządzony z dbałością o kulturę języka i z częściowym

wykorzystaniem terminologii medycznej. Zarzut naruszenia czci powoda był zatem nieuzasadniony. Do naruszenia dóbr osobistych powoda nie doszło, a tym samym brak było przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa.

Bezzasadne były również, zdaniem Sądu Rejonowego, argumenty powoda co do tego, że sędzia wydający orzeczenie spowodował u niego cierpienia fizyczne i psychiczne, polegające na tym, iż nie może on spotykać się z córką. Twierdzenia w tym zakresie nie zostały, w ocenie Sądu, w ogóle udowodnione.

Oddalając żądania główne Sąd Rejonowy oddalił także żądanie usunięcia nieprawdziwych danych w uzasadnieniu postanowienia Sądu Rejonowego w L., sygn. akt: III Nsm (...) i złożenia wskazanego w pozwie przyrzeczenia.

Na skutek apelacji powoda, w której podniesiono zarzuty dotyczące naruszenia przepisów prawa procesowego i prawa materialnego, Sąd drugiej instancji - Sąd Okręgowy w S. oddalił apelację w całości. Sąd nie podzielił zarzutów powoda, podnosząc, że Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił stan faktyczny i dokonał prawidłowej oceny merytorycznej żądania. Ubocznie wyjaśnił, że kwestia właściwości rzeczowej Sądu Rejonowego była już przedmiotem badania Sądu Okręgowego. Powód znał stanowisko Sądu w tym zakresie, został pouczone o prawie złożenia zażalenia, niemniej z uprawnienia tego nie skorzystał.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżył skargą kasacyjną w całości powód, zarzucając naruszenie art. 378 § 1 w związku z art. 17 pkt 1 i art. 379 pkt 6 k.p.c., art. 386 § 2 w związku z art. 17 pkt 1 i art. 379 pkt 6 k.p.c. oraz art. 202 zdanie pierwsze w związku z art. 17 pkt 1 i art. 379 pkt 6 k.p.c. Na tej podstawie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego, zniesienie w odpowiednim zakresie postępowania przed Sądem Rejonowym i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania, jako sądowi właściwemu rzeczowo i miejscowo.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W skardze kasacyjnej powód zarzucił, że Sąd Okręgowy błędnie nie uwzględnił nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji wynikającej

z art. 379 pkt 6 w związku z art. 17 pkt 1 k.p.c., a w konsekwencji nieprawidłowo zaniechał uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji, zniesienia postępowania w odpowiednim zakresie i przekazania sprawy sądowi właściwemu rzeczowo do ponownego rozpoznania.

Zgodnie z art. 379 pkt 6 k.p.c. postępowanie jest dotknięte wadą nieważności, jeżeli sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której właściwy jest sąd okręgowy bez względu na wartość przedmiotu sporu. Przepis art. 17 pkt 1 k.p.c. stanowi, że do właściwości sądów okręgowych należą sprawy o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe.

W świetle utrwalonego orzecznictwa w sprawach o ochronę dóbr osobistych kwalifikacja sprawy jako należącej do właściwości sądu okręgowego zależy od charakteru roszczeń objętych powództwem. Jeżeli powód w celu ochrony dóbr osobistych dochodzi wyłącznie roszczeń niemajątkowych, zmierzających do zaniechania naruszenia lub usunięcia jego skutków albo roszczeń niemajątkowych i roszczeń majątkowych łącznie, sprawa należy do właściwości sądu okręgowego bez względu na wartość przedmiotu sporu. Jeżeli zaś powód korzysta wyłącznie z majątkowych instrumentów ochrony dóbr osobistych, domagając się zapłaty zadośćuczynienia lub odpowiedniej sumy na cel społeczny, właściwość rzeczowa sądu okręgowego jest warunkowana wartością przedmiotu sporu (art. 17 pkt 4 k.p.c.) (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 1985 r., III CZP 27/05, OSNCP 1985, nr 12, poz. 185 i z dnia 5 października 2006 r., I PZP 3/2006, OSNP 2007, nr 11-12, poz. 151, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2008 r., II CSK 636/07, niepubl. oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1970 r., II CZ 151/70, niepubl., i z dnia 6 marca 2015 r., III CZ 10/15, niepubl.).

Z materiału sprawy wynikało, że powód sformułował w pozwie - oprócz żądania zapłaty zadośćuczynienia i sumy na cel społeczny w łącznej kwocie 60 000 zł - żądanie usunięcia nieprawdziwych danych zawartych w uzasadnieniu postanowienia Sądu Rejonowego w L., sygn. akt: III Nsm (...), dotyczącego ustalenia kontaktów z dzieckiem, oraz złożenia przyrzeczenia, zgodnie z którym pozwany zobowiązuje się na przyszłość w stosunku do E. P. do przestrzegania jego praw i nienaruszania jego dóbr osobistych. Tak sformułowane powództwo,

które powód podtrzymywał w postępowaniu przed Sądem pierwszej i drugiej instancji, obejmowało zarówno roszczenia majątkowe (o zapłatę zadośćuczynienia i sumy pieniężnej na cel społeczny), jak i roszczenia niemajątkowe, zmierzające do usunięcia skutków twierdzonego naruszenia dóbr osobistych.

Sprawa wszczęta tak ujętym powództwem należała do właściwości rzeczowej sądu okręgowego na podstawie art. 17 pkt 1 k.p.c., a jej rozpoznanie w pierwszej instancji przez Sąd Rejonowy skutkowało nieważnością postępowania przeprowadzonego przed tym Sądem. Zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, z urzędu bierze jednak pod uwagę nieważność postępowania. Stwierdzenie nieważności postępowania prowadzi do uchylenia zaskarżonego apelacją wyroku i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, bez potrzeby badania wpływu tej wadliwości na wynik postępowania w sprawie (art. 386 § 2 k.p.c.).

Skarżący trafnie zarzucił, że Sąd Okręgowy, jako sąd drugiej instancji, błędnie nie dostrzegł i nie uwzględnił nieważności postępowania, do której doszło przed Sądem Rejonowym, mimo że Sąd Rejonowy zaznaczył w motywach wyroku, iż przedmiotem rozstrzygnięcia były również roszczenia niemajątkowe, a powód - w nieprofesjonalny, acz widoczny sposób - sygnalizował w apelacji wątpliwości w zakresie właściwości rzeczowej Sądu Rejonowego. Na uchybienie to nie rzutowała okoliczność, że Sąd Okręgowy przekazał uprzednio sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu na podstawie art. 200 § 1 k.p.c., a postanowienie to nie zostało zaskarżone przez powoda. Postępowanie przeprowadzone przed sądem rejonowym w sprawie, w której sąd okręgowy był właściwy *ratione materiae*, jest dotknięte wadą nieważności także wtedy, gdy uprzednio sąd okręgowy, jako sąd wyższego rzędu, przekazał sprawę sądowi rejonowemu, jako właściwemu, na podstawie art. 200 § 1 k.p.c. Postanowienie wydane na podstawie art. 200 § 1 k.p.c. nie uchyla także obowiązku sądu okręgowego, jako sądu drugiej instancji, który wydawszy uprzednio to postanowienie rozpoznaje następnie sprawę na skutek wniesienia apelacji, do sankcjonowania z urzędu nieważności postępowania przed sądem rejonowym, jako sądem pierwszej instancji (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 r., III CZP 86/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 83 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2016 r., V CSK 587/15, niepubl.).

Zarzuty naruszenia art. 378 § 1 w związku z art. 17 pkt 1 i art. 379 pkt 6 k.p.c. okazały się tym samym uzasadnione; niedostrzeżenie nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji skutkowało także konsekwencyjnym naruszeniem art. 386 § 2 k.p.c.

W tym stanie rzeczy należało uchylić wydane w sprawie wyroki Sądu Rejonowego i Sądu Okręgowego, znieść postępowanie przed Sądem Rejonowym toczące się na skutek przekazania sprawy przez Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 9 sierpnia 2016 r. i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania w pierwszej instancji Sądowi Okręgowemu, jako właściwemu rzeczowo.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw

l.n